

Kolozsvári Papp László

A diák utolsó története*

3.

Ottó nagyfiú volt, érettségizni fog, mint azt szükségtelen nyomatékka a nevelőapja, Lajos bejelentette, ha kellett, ha nem!

És valamilyen megmagyarázhatatlan okból Ottót vagy az érettségijét, félteni kellett Évától. Tibor többször hallotta az apját és Lajost, amint arról váltanak valahogy földközben kúszó szavakat – Tibor ilyeneknek látta őket, amint lefolytak az apja és Lajos ajkán –, hogy Éva elcsavarta az Ottó fejét, eltéríti a tanulástól. Így nem lesz belőle semmi! Ezt még értette. De azt már végképp nem, hogy mit képzel magáról az a kis bestia.

Éva gyönyörű volt. Tibor nem ismert nála szebb lányt. Miután megismerkedett Etelkával, Éva megmaradt a legszebbnek. Etelkára nem illett rá az, hogy szép, hogy csúf. Etelka lebegett, Éva lépkedett.

Ottó tehát titokban találkozgatott Évával, akivel egy udvaron laktak, Éva a Lábasházban, az udvaron, az árkádok alatt, Ottó a hosszú udvar végén, az emeleten, már nem is a Lábasházban, hanem egy másikban, ami patkó alakban zárta le az utcahosszú udvart. És Ottó gyakran azt hazudta akkor, hogy vele van, s közben Évával találkozott.

Gyakran mentek a Hójába, s Tibor néha tanácstalanul álldogált, amikor Ottó és Éva csókolózni kezdett egy fa alatt. Máskor moziban voltak, s Tibor látta, hogy Ottó fogja az Éva kezét. Télen beültek melegedni a telefonközpont várótermébe, tavasszal lementek az állomásra, a Fellegváron, a Kővári-telepen át, s a repülőhídról nézték a vonatokat. Az állomásról néha lementek a vasúti hídig, s a síneken egyensúlyozva egészen a bőrgyárig, s az 1-es autóbusszal mentek fel a Főtérrre.

Ottónak mindig volt pénze, s Tibor, akinek soha, beleizzadt a gyönyörbe, hogy Ottó neki is vált jegyet az autóbusszon, ahol egyszer akkora volt a tömeg, hogy neki nyomták Évának, s ő a hasán érezte a lány fenekének a vágását. Attól kezdve valami tétova irigység éledezett benne Ottó iránt, s halt el mindig szinte azonnal, s nem volt érthető az egész. Éva másé volt, neki sohasem jutott eszébe, hogy lehet neki is egyszer egy Évája. És hogy Ottónak milyen része volt Évából, arról sohasem beszéltek. A gyermekszerető nagyfiú módján atyáskodó Ottó szemérmes volt, könnyen pirult. Tibor úgy érezte, ott helyben elnyeli a szégyen, valahányszor az az autóbusszoszás eszébe jutott. És mégis leste Évát, az állapot, amibe került tőle, valahogy

* Részlet a szerző hamarosan megjelenő regényéből

gyúrható volt. Kereste az újabb autóbuszozás lehetőségét, amikor azonban tényleg autóbuszra szálltak, ezúttal az 5-ösre, a Törökvágásnál, hogy bevitessék magukat a Malom utcába, Tibor messzire húzódott Évától, nehogy akár a válluk összeérjen. De mégis összesimulva álltak, érezte Éva testének halmait a hasán, pedig hát Éva Ottó mellett ült, ő pedig háttal állt nekik. És ez volt végül is a jó. Volt neki is egy Évája, aki nincs, de aki fölött úgy rendelkezett, ahogyan kedve szottyant rá. És amikor a véletlen is segítségére sietett, immár példátlan gyönyöröket élt meg lefekvés után, egymagában, az ágyban.

Mert véletlen volt, hogy ott ültek a Hója alatt, a dombon, s nézték az elmenő vonatokat, s Ottó felkiáltott:

– Guruljunk!

És már le is vágta magát, s lehengergőzött a lankán, ő pedig utánavágta magát, s ahogyan eldőlt, mélyen belátott az Éva szoknyája alá. Éva szoknyája csak a térdét takarta, elől szabadon hagyta a rózsaszínű bugyit, aminek az alsó részét, körbe a combokon, gumi tartotta s fodrosította. És attól fogva Tibor nem tudott másképpen nőt elképzelní, mint rózsaszínű selyemben. Néha betegnek érezte magát az emlékétől, máskor szállt tőle, mint kitárt szárnyú madár. Ő volt a szálló madár, és ő volt az is, aki a madarat látta. És ez gyönyörű volt.

Ottó szürke iskolás ancúgot viselt, de szombaton malagambistává vedlett át. Vastag gumitalpú cipőt vett fel. A gumitalp piros, fekete, narancssárga rétegekből volt, s Ottó méltóságteljesen ringatózott rajta, mint egy cirkáló. Tibor tudta, hogy ezeket a cipőtálpakat a Malom utca sarkán, a vulkanizálónál lehetett megrendelni, ahová ő a gumilabdáját vitte, ha kipukkadt. Ottó ki tudja, honnan szerzett gumit, amiből az elátkozott talp készült. Elátkozott, hiszen aki ilyen cipőt viselt, s akit malagambistának neveztek az iskolában, az az ördöggel cimborált, s számíthatott a legsúlyosabb büntetésre, ami csak egy diákot érhet. De Ottó megúsza, igaz, hogy csak szombaton és vasárnap vette fel a gumitalpú cipőt, a vitorlanadrágot, s hajtotta ki a kiskabátja fölé az inge gallérját. Mint egy hintáslegény! – hallotta Tibor Lajostól, a nevelőapától, s ez legalább akkora átoknak számított, mint az, ha malagambista.

A vastag gumitalp és a vitorlaszárú nadrág tartósan megalapozta Tibornak az Ottó iránti csodálatát. És mennyi egyéb csodálnivaló volt még ezen az ifjún, azon túl is, hogy mindig volt pénze, s rendelkezett egy olyan lány szerelmével, aki gumiszáras, rövid, rózsaszínű selyembugyit visel. Ottó rejtélyes módokon rengeteg könyvhöz jutott hozzá. És micsoda vágyott, féltáult gyönyörűségeket okozó könyvekhez! Nova, Pesti Hírlap Könyvek, ½ pengős regény, 1 pengős regény! *A Yukon fia mindig megfizet, A vörös főkönyv, A texasi bandita, A cowboy esküje*. És a leggyönyörűbb, minden gyönyörű könyvnél gyönyörűbb: *A közveszélyes ember*, aminek Tibor még az íróját is megtanulta: Peter Cheyney, pedig sohasem tudatosult benne igazán, hogy ezeket a könyveket írják, s az író neve mindig rá van nyomtatva a könyvre.

Ottó olyan rejtélyeket tudott, hogy lakik Váradon egy ember, akinek száz meg száz ponyvaregénye van, cowboyregények és detektívregények, s vadonatúj, s vásárolhat belőlük az ember, ha van pénze. Attól fogva Tibor, aki volt már egyszer Váradon, úgy képzelte, hogy ez a legendás férfiú a Kanonok-sor egyik házában lakik, az udvarról boltíves ajtón lehet belépni a boltozatos terembe, ami tele van plafonig ponyvaregényekkel. És az igazi az, mint Ottó mesélte, amikor az ember neonfényben olvas, ami nem rontja az ember szemét. Tibor még sohasem látott neonlámpát, s ezért, de főleg azért, mert Ottónak még azt is elhitte volna, hogy járt a Holdon, azt hitte, hogy az életben a legtöbb, amit elérhet, az az, hogy ül kettesben Ottóval egy sötét konyhában, és soha el nem fáradó szemmel ponyvát olvas neonfénynél.

Ha a könyvek váradi kánaánjába sohasem jutott is el Tibor – pedig hogy ígérte Ottó, hogy elviszi! – az ószerre gyakran kijártak.

Az ószer a vágóhídnál volt, de már az odavezető Dézsma utcában és a Mészáros utcában is lerakosgatták az emberek a járdára, rossz rongyokra vagy újságpapírosra a retyerutyát. Ők csak könyveket néztek, s a csodálatos Ottó, akinek mindig volt pénze, vásárolt is néha. Tibor halomban álló Vernéket látott, s émelygett a vágytól. Egyszer sikerült rábeszélnie Ottót, hogy vegye meg az *Afrikai őrjáratot*, máskor pedig Évát, hogy beszélje rá Ottót, vegye meg a *Dugó Dani titkos útont* és a *Tengerjáró Dugó Danit*. Éva blúzokat, sálakat, szoknyákat próbált magára az ószeren, s néha megfogta Ottó kezét.

De Éva keze, amint Ottó kezéhez ér, igazán mellékes volt, ha Tibor kitévelygett az ószerre. Mintha Kolozsvár minden kincse ömlött volna össze a téglalap alakú Közvágóhíd tere. Súlyos bársonyfüggönyök, sárgaréz függönyrudak, csillogó met-szett üvegpoharak, ezer színben, amilyenekkel a mindennapi életben sohasem találkozott: üvegek sötétlilában, tintakékben, de olyan tintakékben, amilyen tintája Tibornak sohasem volt. Üvegekelyheken cifra, sosem látott sárga és sosem látott indák. Másokon mosolygós királynék és komor királyok, koronájuk üvegesen csillog. Lehetett kapni színes üveglapokat is, amilyenekkel a szobák felső ablakait rakják ki, vagy az ajtók fölötti ökörszem-ablakokat üvegezik be, s ezek aztán csodálatos színekkel árasztják el a szobákat, ha visszasüt rájuk a nap. Az ószeren minden sokkal színesebb volt, mint a városban! Mintha a város minden színét, ami még volt neki, az ószerre hordta volna, hogy maga megmaradjon falszürkében, hónaljban izzadó ing mintázatában, vizesedő falakban. Honnan kerülnek ide ezek a színek? A Vernékönyvek pirosa, aransárgája, sárgászöldje, kékje? May Károly komor mohazöldje, ami mintha már a könyv borítólapján is odakínálkozna Old Shatterhandnak, hogy észrevétlenül kússzék a gonosz kománcsok sátorához, s kihallgassa gaz terveiket. Tibor, aki a sötét, esős Sétatérig rohant, gombóccal a torkában, s végül már nem tudott uralkodni sírásán, amikor meghalt Winnettou, nem értette, hogy a mai könyvek miért fakók, miért nem szín egyetlen szín sem, holott hát színesre festenek a

városban mindent. Igaz, főleg pirosra, de hát nem szép a piros szín; s amikor egyszer egy jó órát állt az állomásnál, s nézte, hogy a festő előrajzolja, majd kiszínezi a félemler-magas betűket: SZOVJET HATALOM PLUSZ VILLAMOSÍTÁS! – volt még egy vagy két szó, de annak kifestését már nem várta meg –, nem értette, hogy ezek a piros betűk miért nem szépek.

Tibor nem csupán Winnettouval halt meg szinte, hanem minden egyes könyvvel, amit elolvasott, s nem olvashatott el újra, hiszen már tudta, mi történik benne. S a könyvek mintha fogytak volna, egyre nehezebben lehetett hozzájutni egy igazi könyvhöz – *A négyek társasága, Buda hőse, Abesszínia poklában*. Egy könyv volt kivétel, amit Tibor folyamatosan olvasott egyszer vagy két hónapig egyvégteiben, s máskor is egyszer-egyszer, s amikor tán a negyvenedik elolvasásnál tartott, szörnyű kiüresedettséget érzett, mintha eltűnne a talpa alól a talaj. Nem zuhan, de minden pillanatban zuhanhatna. Ilyen hatással volt rá a *Ne sárgulj, Fűzfa* első kötete. Sohasem jutott eszébe, hogy a könyv másképpen is végződhetnék, mint hogy Fűzfa hadnagy otthagyja Mártát, s elmegy a Tátrából, búcsút vesz a Késmárki-csúcstól, a Bolond Gerőtől, a Lomnici-csúcstól, s visszazuhan a háborúba, amit nem szeretett Tibor, egyszer olvasta csak el, és többé soha a Fűzfa hadnagyról szóló másik két könyvet, a *Virágzik a mandulát*, és a *Mihály harcoltat*. A címüket sem értette, miért virágzik a mandula, és ki az a Mihály? Ő André Mártát kereste ezekben a könyvekben, és mintha egyszer utalást vélt volna felfedezni arra, hogy Márta igazából is meghalt, s ott nyugszik a kis tátrai temetőben, de ez nem volt biztos. Szerelmes volt talán a könyv hősnőjébe, André Mártába? Nem, semmiképpen sem érzett olyat, mint Etelka iránt, akinek éjszaka, ha kiszökött az udvarra, hangosan ismételtette, suttogta, kiáltotta a nevét. És Éva viselt csak rövid, alul gumiba húzott rózsaszínű selyembugyit, egyetlen más nő sem, akit Tibor a képzeletére méltatott, vagy inkább akik képesek voltak utat törni Tibor képzeletébe.

Hát hogyan halt volna meg az ószeren percenként, amikor neki egy fitying sem ténfergett a zsebében, s Ottót is hiába kérte, hogy vegye meg ezt vagy azt a könyvet. De látta egyszer ezt a rendíthetetlen nagyfiút is szinte sírni tehetetlen kétségbeesésében. Ott hevert az árnyékban egy pokrócon, egymás mellett *A texasi lovas* és a *Dübörgő csorda*. Zene Grejtől, ahogyan Ottó mondta, és ott kellett hagyni. Annyi pénz nem volt, annyi sem, pénz sem volt lehetséges. Tibor látta, amint Éva az Ottó homlokba hulló gesztenyeszínű haját simogatja, s Ottó mintha valóban sírt volna. Vagy csak szipogott, náthás volt? S mivel mindenből csak egyetlenegy volt és volt lehetséges Kolozsváron akkor, amikor Tibor Kolozsváron élt, tudta, hogy soha többé nem fogja látni *A texasi lovast* és a *Dübörgő csordát*. A látás és maguk a könyvek is csak egyszer lehetségesek.

De nemcsak bukások voltak, amikből nincs felegyenesedés, hanem nagy megdicsőülések is. Gyönyörű volt az a nagy köteg Magyar Cserkész, amit Ottó ki tudja,

kitől, hogyan szerzett. Ottó nálánál nagyobb fiúkkal is barátkozott, s a nála nagyobbak irigyelték őt Éváért, s ezért mintha mégis Ottó lett volna a nagyobb, s nem azok, akik tényleg azok voltak. A Magyar Cserkészen felfoghatatlan gyönyörűségek voltak, amik éppúgy mind nem lehetségesek, mint az utazás Grant kapitány nyomában, a Föld körül, a 37. szélességi kör mentén, vagy Old Shatterhand öklöcsapásai, melyektől hullt az indián vagy az olyan gonosz fehér kutya, mint Carter, aki végül megöli Winnettout.

Sátorozások az erdei tisztáson, számháborúk, tábortűz és zászlófelvonás – mert hát vontak fel zászlót épp eleget, vöröset, amit a proletariátus vére festett pirosra, s amit Tibor nem értett, már hogy festhette pirosra azt a zászlót a proletariátus vére, s mi az, hogy proletariátus...? De volt olyan felfoghatatlan talány is a Magyar Cserkészen, mint hogy egy ötliteres uborkásüvegben egyforma golyók vannak, az üveg fényképe, tele golyókkal, ott van az újságban, s azt kellett megmondani és megírni az újságnak, hogy hány golyó van az üvegben.

– Marhaság! – mondta még Ottó is, de azért Tibor megszámlolta azokat a golyókat, amik a fényképen láthatók voltak.

És amikor Ottó kölcsönadta neki egy napra a Magyar Cserkészeket, Tibor megtalálta azt a számot, amiben valaki megírta, hogy hát hány golyó is fért abba az uborkásüvegbe. Úgy csinálta, hogy vett egy uborkásüveget, s megtöltötte golyókkal, aztán megszámlolta őket.

Tibor szörnyű csalódást érzett, mint akit becsaptak, kijátszottak, hiszen hol lehet kapni ötliteres üveget Kolozsváron, s melyik boltban árulják a golyót? Hát nem világos, hogy itt mindenből csak egy van, s ha az az egy megszűnik, mint Fűzfa hadnagy szerelme a Magas-Tátrában, akkor soha többé nem történhet meg még egyszer!

A Magyar Cserkészt azonban lefőzte a Magyar Szárnyak, amelyekhez Ottó ugyan csak rejtélyes utakon-módokon jutott hozzá. Azon a héten minden megszűnt Tibor számára, szinte még Etelkát is elfelejtette, és a jegyszedőnőt egészen elfelejtette. Délutántól estig bújták Ottóval a repülőszűcsőket, s csak annyi hangzott fel néha, hogy ezt nézd meg, apám, nézd, be gyönyörű! Eladdig, hogy Tibor elolvasta a *Gerle 13 útját*, apja féltett könyvét, amit addig azért nem olvasott el, mert nem értette a címét. Mi az, hogy Gerle? És miért van neki 13 útja? Amikor pedig apja megmagyarázta neki, hogy a repülőgépet, amivel körberöpülik a Földközi-tengert, azt hívják Gerle 13-nak, azt végképpen nem értette Tibor, hogy lehet valaminek olyan neve, amiben van egy szám. A hirtelenkező apa pedig felpofozta a fiát, amikor Tibor azt merészelte mondani, hogy az egy sűrűfejű, aki ilyet ír.

De azon a héten Tibor elolvasta a *Gerle 13 útját*, és elvitte Ottónak is – ha az apja megtudja, megnyúzta volna –, s Ottó is elolvasta. S mivel Éva nem akarta elolvasni, Ottó elmesélte neki.

Aztán megtörtént az, ami mindent, Magyar Cserkészt, Magyar Szárnyakat, Aller

családi lapot, ami németül volt, s nem is biztos, hogy Aller volt a címe, de iszonyatos kalandjait nézegették képen a két rosszcsontnak, akiket végül megdarál egy gép, s a falatjaikat felcsipegetik a földről a libák, jött tehát valami, ami mindent fölülmúlt.

Ottó vastag, fekete táblájú könyvet nyitott ki a konyhaasztalon, s lejjebb húzta a zöld ernyős, porcelántojásos lámpát. Tibor egy csillogó fényképet látott, ami titokzatos szerkezetet ábrázolt. Mint valami óriás súly, amit súlyemelők emelgetnek, közepén vastag rúdféle, ami nem rúd, a két végén egy-egy gömb, ami nem gömb. S ebbe a formába, amivel még sohasem találkozott a tekintet, mint valami aprócska bombatölcsérek, amiket annál többet látott Tibor a Hójában vagy az állomáson túl, bombanyomok mélyedtek, s mindenik világitott, mintha lámpa égne bennük, vagy lámpafény tükröződnék az üvegükről, hiszen könnyen lehet, hogy a tölcserkéket üveg borította.

– Zeusz-planetárium – mondta ünnepélyesen Ottó. – Minden csillagot meg lehet nézni velem! Az egész égboltot!

És már olvasta is, akadozva – különös mód Ottó, aki bújta a könyveket, akadozott, ha fennhangon kellett olvasnia. Olvasta, hogy a Zeusz-planetárium mire képes. Tibor nem nagyon értette. A megilletődöttség azonban gombócot képezett a torkában, épp, mint amikor Winnetou meghalt: hogy hát ők itt az Ottóék konyhájában, a csupasz körte fényében belepillanthatnak a csillagos ég titkaiba. Igaz ugyan, hogy csak a Zeusz-planetáriumot látják, amibe be lehet pillantani, de ez nem számít, ez életük legjelentősebb lépése, hiszen ők tudják, s a városban senki más nem tudja, hogy létezik a Zeusz-planetárium, amit úgy írnak – Tibornak muszáj volt megjegyeznie, hiszen hogyan hengegjen el vele az iskolában, úgy írják, hogy ZEISS, s hogy az a szó mit jelent, hogy planetárium, hát az ugyan mindegy, ezt jelenti, ami itt csillog-sötétlik a fényképen.

Gyönyörű volt az élet.

December közepe volt, nagy hó hullt Kolozsváron, amikor először engedték el Etelkát Tiborral az Operába.

Etelka indulásra készen állt az előszobában, amikor Tibor becsengetett, s kinyílt az ajtó előtte. Mellette az anyja, akinek örökké fel volt vonva a szemöldöke, mintha úgy született volna. A szájával biztatóan mosolygott, a szemével tiltakozott. Egyébként nem történt semmi rendkívüli. Etelka fekete télikabátban volt, kezét takaros muffban tartotta a hasán, fején kötött kalapka.

Endre a minorita templom előtt várta őket. Tibor félt, hogy Etelka megbántódik, kikéri magának, elfut, ha ő bemutatja neki a barátját. Etelka azonban csak meglásította a lépéseit, Tibornak úgy rémlett, hogy hátra s egy kicsit oldalt dől jártában, épp, mint amikor a Linzeg utcában találkoztak, s Etelka nem őt, hanem Endit nézte.

Etelka szó nélkül vette tudomásul, hogy hármasban mennek az Operába. S amint

mentek lefelé a Deák Ferenc utcán, az Opera felé, Tibor úgy érezte, hogy végzetesen és helyrehozhatatlanul elrontott valamit. A Royal mozihoz érve felnézett, mint az utóbbi időben szokott: nem lóg-e ott a kifeszített kötélén a kalimpáló teste, mint valami mészároskampóra fölcsapott húsrongy?

Tibor napokon át vallotta meg szerelmét Endrének. Szereti Etelkát, mondta neki, s toppantott a hóban, ahogy vég nélkül járták kettesben az Óvárat. Szereti, és feleségül fogja venni. Etelka nem olyan, mint a többi lány. Nem olyan, mint azok az asszonyok és az a néhány lány, akiről Endre mesélt neki, főleg a fizika- és a történelem-órákon. Etelka olyan, mintha nem volna, szaladt ki a száján, s maga is meghökkenett tőle. Valóban, Etelka nincsen, a keze megérinthetetlen, a haja átlátszó, mint az üveg, nincsen súlya, nem hagy nyomot a hóban.

– Te hülye vagy? – kérdezte Endre, de Tibor folytatta, mintha meg sem hallotta volna.

Kanadában fognak élni egy farönkökből épített kunyhóban. Ő vadászni fog. Etelka meg fogja szelídíteni a vadállatokat. A kezéből fog enni a grizzly. Ő egy szikláról fogja nézni Etelkát, amint szorgoskodik az udvaron, s csak akkor megy haza, s kanyarítja le a válláról a zsákmányt, amikor Etelka már bement és nyugovóra tért.

Ő is bemegy halkán a sötétben, hogy Etelka fel ne ébredjen, s hallgatni fogja az Etelka halk lélegzését.

– És hogy akarsz elmenni Kanadába?

Nem fontos, és nem is biztos, hogy oda akar jutni.

A rönkházat bárhol fel lehet építeni, ahol nem élnek emberek! Mint *Az arany kalózaiban*, mondta ki a perdöntő érvet, s erre Endi végre rábólintott. És semmit sem visznek magukkal, nem kellenek cifra holmik, mindenféle női pacsuli, csakúgy, mint *Az arany kalózaiban*, ahol a prémvadász kiszórja a hóra a halálra vált hajadon puccos holmiját. Prémruhát fognak viselni, bőringet és bőrcsizmát, s ha neki véletlenül rácsattan a lábára a csapda, s a seb megfertőződik, akkor Etelka egyetlen fejszecsapással fogja levágni a lábát!

Ez a Karolina téren, annak is a ferences templommal átellenes oldalán, jobb kézre hangzott el, ahol két földszintes ház simult egymáshoz, homlokzatuk beljebb van, mint az utca frontja, s magas kőlépcsők vezetnek fel az ajtóhoz. Az egyik ablak fölül még be volt deszkázva, Tibor tudta, hogy a háború idején mindenkinek be kellett deszkázni az ablakokat, különben belőttek az oroszok.

Endrét azonban másvalami érdekelte, amit Tibor sehogyan sem tudott megérteni. Mármost hogy mit akar csinálni Etelkával Tibor, amikor éjszaka, gyertyaoltás után beoson a házba. Nézni akarja, a lélegzését akarja hallgatni, s e nézéshez gyertyát gyújt?

Tibor akkor végre megértette, vagy megértett valamit, s a tiltakozástól térdre esett az aszfalton, s a földre is levetette magát egy pillanatra. De hang alig jött ki a

torkán, s csak annyit mondott, hogy Etelka más, őt csak nézni szabad, Etelkát nem lehet megérinteni, de majd Endi is látni fogja.

– A vadászkunyhóban? – kérdezte Endre, s hangja inkább döbrent volt, mint gúnyos.

– Ha odajut a dolog – kiáltotta Tibor. – Látnod kell, hogy milyen. Hogy olyan az arca, mintha olvadna!

A szokatlan szótól megijedt, s ezzel véget is ért Etelka bemutatása az Óvárban. És most ott mennek hármásban lefelé a Deák Ferenc utcán. Tibor most nem a drótkötélen lóg meztelenül, a lábánál fogva, hanem ide-oda pattog a város falai, tornyai, kéményei között. S megint egyszerre az, ami pattog, s az, aki a pattogót nézi. Szappanbuborék, amit szalmaszálon fújtak majdnem minden tavaszon, a Deák Ferenc utcai egyemeletes ház gangjáról kihajolva, s az olcsó kulcsszappan átható búzzel vette körül őket. A buborékok szívrózsaszínbe burkolóztak a napsütésben, s elpattantak, mielőtt hozzáérték porolóhoz, ajtófélfához.

Tibor is elpattan, valahányszor hozzáér egy ereszcsonnához vagy a minorita templom tömzsi tornyához – szerette azt képzelni, hogy a torony cukorsüveg, s iskolából jövet mindig nyalakodik rajta egy kicsit –, de mindig újabb szappanbuborék formájában szálldos tovább, most a Minorita utca egyik oldalától a másikhoz pattanva. Az Aranyműves háznál kipukkad, de már folytatja is útját egy másik buborék formájában, lefelé, a Király utcán. És a maró, émelyítő kulcsszappan helyett valami addig sohasem érzett illat feszíti meg az orrcimpáit, persze hogy Etelkából árad, s ezzel Tibor vissza is ér szédületéből a valóba. Az Operánál vannak, a két félkaréjában a bejárathoz felkanyarodó utacska mennek fölfelé. Az előcsarnok aranyzuhataga megbénítja, mint mindig, ámbátor szinte hetente megy Operába, az erkélyre vesz olcsó jegyet, s ha van hely, lehúzódik a földszintre. De az Opera majdnem mindig zsúfolt. Tibor már kívülről tud minden előadást. Néha, fakó és végtelen szombat délutánokon vagy vasárnap, esteledéskor, ami maga a testet öltött kétségbeesés, egész előadásokat játszik el magának fejben, tetszés szerint változtatva az énekeseket. A *Bohéméletet* David Ohanesiannal, Mihai Almasannal és Livia Liseanuval. A *Traviatát* Lia Hubickal és Dinu Badescuval, a *Rigolettót* hol Ursulescuval, hol Ohanesiannal. Csak Octav Enigrescu fogható hozzá, aki a *Bajazók* prólógusát éneкли el Tibornak, s Neddát Lia Hubic adja.

Nem csupán az Opera aranygírlanjai tartoznak hozzá az operahangulathoz, hanem a félhomályban hangoló zenekar, néha ki lehet venni egy-egy futamot, trillát az előadásból. Most Mephisto szerenádjának cifrázata fut át a termen s őrajta. Hozzá tartozik az Operához Vajsza Ferenc, a szülei barátja és rőmipartner, akit mindig megkeres tekintetével az orkeszterben. Ott ül. Térdei közt a cselló, kissé jobbra a karmesteri asztaltól, ami az előadás sötétségben játszódó jelenetei közben fehéren világol. És megnyugodva veszi tudomásul, hogy ott vannak, a színpad két oldalán a

páholyok, ahová nem adnak sohasem jegyet, hanem művészek ülnek, s legfelül két boltíves páholy, amit nem is használnak, fényszórók állnak bennük vékony vaslábakon, s Tibor arról szokott ábrándozni, hogy egyszer ott kis hálószobát rendez be magának, s minden este, ha opera van, nem színdarab, hallgatni fogja, s bár a díszlet tizedszerre is a legnagyobb elragadtatással tölti el, abból az alkóvból a harmadik emeleten sohasem nézne ki, ahogyan az énekeseket, úgy a színpadot is elképzeli.

Az erkély első sorában ülnek, jobb oldalt. Elöl, a színpadhoz közelebb Endre, mellette Etelka, mögötte Tibor. Etelka rákönyököl a piros bársonnyal bevont széles korlátra, elfér a homorulatában női táská, kukker. S amikor Faust hívására megjelenik Mephisto, a színpadot kékezüst fény szövöi be, s Mephisto széttárja palástját, hogy Faust mögötte ledobhassa öregember-ancúgját, letépje szakállát, parókáját, s fiatalként lépjen elő, Tibor meglátja az ezüstlő fényben Etelka nyakát, s a nyakra árnyékot vető szőke hajfoszlányt. A látomás mögött látja még Endre ásitását, de a gyönyörűség, ami a látványtól elárasztja, megbocsáttatja vele a szentségtörést. Különbben sincs ideje sokáig foglalkozni a látvánnyal, a szappanbuborék édes illata addig soha nem tapasztalt erővel járja át. Közelebb hajol, szinte beleszédül Etelka hajába, s a Mephistói fényben megpillantja a kombinéja fehér vállpántját, egy vonalacska látszik ki belőle a blúz alól, a gallérnál.

A képek és lehetőségek immár feltartóztathatatlanul tolazkodnak fel benne. Etelka hajában, nyakának hajlatában, muffjában fog rejtkehelyet berendezni magának. Addig is, amint feleségül veszi, minden este, az ágyban, de ha úgy tetszik, kirándulásokon, a hátán fekve, a fűben, vagy az állomáson, ahová alighogy kitavaszkodik, kimegy, hogy bámulja a mozdonyokat, s számolja a szuszogásukat, Etelka hajába fog költözni, meleg, kerek búvóhelyet rendez be magának, úgy fog átlendülni az egyik hajtincsről a másikra, mint Tarzan, a dzsungel fia az őserdő egyik fájáról a másikra. És elveti összes eddigi rejtkehelyét. Milyen gyerekesek is! Verne Gyula képeiben a tóparti erdőben, amiből annyi van a *Kétévi vakációban*, vagy amikor Baxter elfogja a szarvast a bólával. És korábban, amikor még nem tudott olvasni, a nagyanyja olvasott neki vég nélkül, abban a nagy fakoronában, ahol annyi mesealak bujdosott, király és királykisasszony, favágó és sárkány, csillagrúgtató paripás vitéz és csúcsos sipkájú boszorkány. Talán May Károly rejtkehelyeit fogja megtartani. Azok olyanok, hogy le kell tennie az *Old Wabble*-t vagy a *Karácsonyt* vagy más indiánkönyveket, hogy ráérősen, egy hosszú nyújtózkodás gyönyörűségével képzelje el a Llano Escadót, amint a gonoszok és a jók egyre mélyebben hatolnak be a sűrű kaktuszosba, ahol egyszer eltévedvén, nincs többé menekülés, de a kaktuszrengteteg szívében egy boldog kis tanya húzódik meg, megközelíthetetlen és bevehetetlen a gonoszoknak, mindig nyitva áll a jóknak. De ugyanilyen tisztás található a végtelen füves mezőkön, s a tisztást a bokrok olyan sűrűn övezik, hogy csak az hatolhat be a szívébe, aki pontosan tudja, milyen ágakat kell felhajtani a tisztásra vezető

útvesztőben. Na és a sziklakatlan, mely olyan meredek fallal van körülvéve, hogy kívülről megközelíthetetlen, az Old Friehand rejtkehelye, de belülről sem lehet a katlan peremére kikapaszzkodni, és csak egyetlen bejárat, sziklába vezető út visz oda. Ezt azért meg fogja őrizni.

Etelka haja s a szálak közt átszűrődő fény színeinek változása az egész második kép alatt fogságban tartotta. Csak a Rondót nézte meg, amint Traian Popescu széles pelerinlóbálással járja körbe a színpadot, hogy aztán megálljon, jól megtámaszsa a hangját, és belevágjon. A Faust-keringőre már visszasedült Etelka hajába és illatába, s elhatározta, hogy fel fogja neki olvasni hangosan May Károly minden regényét, és Verne Gyulától legalább a *Robinsonok iskoláját*.

A második szünet után, amikor a Walpurgis-éj kezdődött, látta meg, hogy Endre fogja az Etelka kezét. Észre sem vették, amikor halkan kihátrált a sorból. A ruhatári jegy nála volt, s miután a kabátját kivette, a jegyet odaadta a ruhatárosnőnek. Az elviselhetetlen fájdalom csak jóval később tört rá olyan vadul és váratlanul, hogy térdre esett a Tordai úton, a jegesre fagyott úttesten, ahol olyan hevesen talpalt fölfelé a Teleki-tetőre, mintha ki akart volna rohanni a városból. Térdről hasra vetette magát, ordított, arcát a jeges földhöz vagdosta. A síkos szerpentinén lépésben lefelé óvatoskodó autó megállt mellette, nyílt az ajtó, mire ő futásnak eredt. Berohant egy meredek utcába, s kisvártatva, amint el-elbotolva, meg-meghengerdőzve vágatott lefelé, leért a Vörösmarty utcába, s onnan mintha újfent ki akart volna jutni a városból, hegynek fordult. A Három püspök téren úgy állt meg, mintha befutott volna egy végállomásra. Idegen volt minden, az ismerős tér, a cérnavékony gallyakon megfagyott hó. Kátrányszagú villanypóznáról, fekete tányér alól villanykörte világított, s kristályos ösvényt tárt föl az elvadult parkocskában. Tibor várta, hogy az elviselhetetlen fájdalom újfent rátörjön, torkon, mellen ragadja, s úgy vágja, csapdossa földhöz, fához, mint ama meztelen testet, a húscafatot, aminek látta magát néha, kötéláncos drótkötélen, vagy olajosan csattogó, rémes géptermekben, ahol az embernek „mint olajütőben szétmállott a teste, és az összetört hús vérolajt ereszte”.

Arany János jobban segített, mint May Károly vagy akár Verne Gyula, valami ropant erőt érzett ebben az iskolában tanult mondatban. Magányos, hatalmas férfinak érezte magát, aki tépett, megszaggatott ingben áll a szirttetőn, teste ezer sebből vérzik, de ő észre sem veszi. Egy pillanatra arra gondolt, hogy feltépi ingét, de talán Arany János visszatartotta. Az ezer seb képviselőjében szerencsére vérzett az arca, s a vér csomósan ráfagyott a bőrére.

Végre képes volt elindulni hazafelé. Elhatározta, hogy Etelkát ki fogja szolgáltatni Fülöpnek és a másik két fiúnak, akik órák után bent maradtak néha az osztályban, és a szép kémiatanárnő bűnhődéséről és szolgálatairól beszéltek, azt bővítették, módosították. De nem volt ereje elképzelni semmit, eszébe jutott még, hogy egyszer

olvasta az újságban, hogy Kolozsvár leghíresebb baritonistája, David Ohanesian erre lakik, innen kell a Három püspök térről tovább menni valamerre. Hazajutott. Nem volt ereje levetkőzni. Éjjel érezte, hogy valaki lehúzza a cipőjét az ágyban, s aztán már csak zuhant valami bársonyos feketében lefelé.

A *Faust* után új szokást vett fel Tibor. Megállt utcán, konyhában, iskolaudvaron, és sokáig némán meredt maga elé. Mintha nézne valamit, ami nem mozdul.

– Mi van? Mit nézel? – kérdezte az anyja, ő azt válaszolta, hogy semmit. És valóban nem látott azokban a hosszú percekben semmit.

Viszont megtört valahogyan és különös mód az idő. Az időt olyannak látta, mint lámpából kivetülő egyenes fénysugarat, s ezt a képet az sem zavarta meg, amikor fizikaórán a fényt prizmán vezették át, s a sugár szögben megtört. Ám Tibor idejének új látomása nemcsak hogy megtört, hanem a sugár két szára elvált egymástól, mint csontok nyílt törésben, amiket már csak izmok, hús és inak véres kötése tart egyben.

Megállt az utcán, s tekintete a vasrácsra meredt, ami a fa törzsét vette körül a járda szélén. És telt-múlt az idő. Történnie kellett valaminek benne vagy körülötte, mert egyszer csak a nézés abbamaradt, s ő ijedten eszmélt rá, hogy időtlen idő telt el az odameredés és feleszmélés között. A kettő közt valóban nem történt semmi, csak az idő volt ott, sok-sok idő. Nem támadtak gondolatai, nem rémlettek benne képek. Nem érzett semmit, s ezért az elzsongásért utólagosan rémülettel fizetett. Az életéből telt el egy perc, de lehet egy óra is, s ő nem volt benne jelen.

Tompán, mint egy vastag szövetfüggönyön át jutottak el hozzá az események. A magyartanáruk egyszer csak nem jött be, s hamarosan híre futott, hogy elvitték, és kényszermunkára fogják ítélni. Tibor, aki az apja szájából ismerte meg a kényszermunkára ítélest, mindig úgy érezte, hogy családjá és a többi család, mely szakasztott olyan volt, mint az övé – ha voltak is mások, azokat Tibor nem ismerte –, különös gyönyörűséggel mondja ki ezt a szót, hogy kényszermunka. Olyan jól áll a szájban. Mint az, hogy állomásfőnök vagy hajnali derengés! Ezért Kolozsváron mindenkit kényszermunkára fognak ítélni, s hogy így lesz-e, az soha senkit nem érdekel.

Annyi bizonyos, hogy a magyartanárt *elvitték* – az elvitték szó is olyan lendületes és alattomos –, s az utóda azt mondta, hogy felejtsek el, amit az, akit elvittek és kényszermunkára fognak ítélni, *Az ember tragédiájáról* mondott. Az burzsoá áltszöveg és a reakció fertője.

Ám az elvitelek – Tibor apja kezdett rászokni az *elhurcolni* szóra is – végigsöpörtek az egész városon, legalábbis azon a felén, amit Tibor ismert. Felbukkant, mint egy tündérszép tündérkirálynő a habokból, ezüstruhában, koronával a fején, a *nacionalizmus* szó, amit senki sem értett. Beszélték, hogy a Farkas utcai általánosból az egész tanári kart elhurcolták, s hogy a refeknél csak a pedellus maradt, s amikor megkérdezték, hogyhogy őt nem vitték el, azt mondta, hogy ő jelentett fel

mindenkit! Tibor sohasem tudta meg, mit jelent a *nacionalizmus* szó, amiképpen azt sem értette, miért nevetnek hangosan azok, akiket még nem hurcoltak el a refek pedellusának esetén.

Aztán öngyilkos lett egy egyetemi tanár. Tibor hallotta, hogy kiugrott az ablakon, mérget vett be, főbe lőtte magát – ez is olyan lendületes volt: főbe lőtte magát! –, felvágta az ereit. Mivel ez egy embernél egy időben nem lehetséges, az egyetemi tanárok hullámszerűen menekültek öngyilkosságba – ezt az apja mondta az anyjának, s kétszer is megismételte: öngyilkosságba menekültek, öngyilkosságba menekültek! Az állomáson megjelent egy dicsőségtábla és egy szégyentábla. A szégyentáblán a szabotőrök és az anyagpazarlók fényképei. Tibor nézte a beesett arcú fejkendős aszszonyt, s elképzelte, amint prédálja az anyagot, s mellette egy idős, Hitler-bajuszos férfit, akinek még a kormot sem törölték le az arcáról, amikor lefényképezték, ő is prédálta az anyagot, ráadásul rémhíreket terjesztett.

A szomszéd azt a rémhírt hozta a Deák Ferenc utcai lakásba, hogy tárgyalás lesz. A szó már nem is fordulhatott volna rejtélyesebben magába. Tibor valami ritmikusán dübörgő, nagyokat csattanó tevékenységnek képzelte el a tárgyalást. S ettől akkor sem tágított, amikor megtudta, hogy összeesküvő teológusok ügyét fogják tárgyalni, s egész biztos, hogy halálra fognak ítélni néhányat közülük.

A díszterembe összehívták az egész iskolát, s volt ott valaki a tanárok közt, akit azelőtt sohasem láttak, s az azt mondta, hogy mindenki hívjon ki valakit tanulási versenyre. Tibor azt hitte, nagy csend lesz, de egyszer csak felállt egy fiú, és azt mondta, hogy kihív versenyre egy másik fiút, s mondta a nevét is. Több sem kellett, az egész iskola felállt sorban, késő délután volt, s a fiúk még mindig versenyre hívták ki egymást. Őt is kihívta valaki, és bizalmasan rámosolygott, ő pedig zavarában kinézett az ablakon, s szeretett volna belehemperedni abba a zöld mohaszőnyegbe, ami a földszintes ház tetejét borította a Kossuth Lajos utca túlsó oldalán. Az idegen, aki a tanulási versenyt javasolta, elégedetten mosolygott, s Tibor boldog volt, hogy így meg tudta örvendeztetni őt az iskola.

A háta mögött Fülöp és még ketten a szép kémiatanárnőről beszéltek, aki ott ült a díszterem asztalánál, s szorgalmasan írta a tanulási versenyeket és felajánlásokat. Nem tudta, hogy közben könnyes szemmel áll Fülöpék előtt, a kezét tördeli, de Fülöp és két társa nem ismert könnyörületet. A szép kémiatanárnőnek azért kellett bűnhődnie, mert néha meg-megmarkolja a fehér köpenyét a csípőjénél, s felhúzza, mintha a lecsúszó szoknyáját húzná fel. A mozdulatot az egész osztály várta, s amikor a tanárnő megigazította a szoknyáját a köpenye alatt, olyan csend volt a teremben, mint a sírban. A bűnhődést Fülöp találta ki, s a feleltetés során, aminek a tanárnőt alávetik, ő bevallja, hogy lecsúszna a szoknyája, ha nem igazítaná meg időnként. És akkor Fülöp megparancsolja, hogy hagyja lecsúszni a szoknyáját az egész osztály előtt. A szőke, telt csípejű tanárnő zokog, de végül kigombolja a

köpenyét, a lábához ereszti a szoknyáját, leveti a blúzát, s ott áll fehér csipkés kék műselyem kombinében, s a combján fénylik a selyemharisnya. Tibor már elég rég nem figyel oda a tanulásverseny-vállalásra, hátrafelé fülel, s Etelkát löki oda a fiúk elé. Fülöp egy ollóval közeledik a lányhoz, s elvágja a kombinéja fehér vállpántját. Tibor öklendezve hajol előre, elviselhetetlen büntudat égeti, és semmi, de semmi abból a gyönyörűségből, amivel a bosszú a regényekben együtt szokott járni.

A városon végighullámzó elhurcolások és kényszermunkára ítélesek alig-alig érintik meg Tibort. Feketélik benne valamiféle vad félelem, ami nem rá les, nem a családjára les, és mégis ott gomolyog fölöttük, s ugyan mi másért félne tőle az ember, ha nem azért, mert lecsaphat. De nem történik semmi, s a januári fagyban Tibor egyre többet bünteti Etelkát. A lánynak előtte kell állnia, s ő faggatja újra meg újra, a végkimerülésig, az ájulásig kérdi tőle, hogyan engedhette meg, hogy megfogják a kezét a sötétben. És Etelka nem tud válaszolni. Akkor Tibor, ahogyan Fülöpéktől tanulta, akik ezer módon bánnak el az afféle szép teremtésekkel, amilyen a kémiatanárnő, szeretne ráparancsolni Etelkára, hogy eressze le előtte a szoknyáját. De képtelen kimondani a szavakat. Kettéosztja Etelkát, az egyik Etelka előtte áll, s lesüti a szemét, a másik Etelka otthon van, s levetkőzik éppen lefekvéshez, és Tibor nem látja, elképzelni sem tudja, milyen Etelka akkor, amikor áthúzza a fején a ruhát. Azt még látja, hogy lenyúl a szoknyája széléhez, megfogja, emeli fölfelé, de a kép elhomályosodik, mint a moziban, amikor a fiú ráhajol a lány arcára, hogy megcsókolja.

Másnap Endre odament hozzá, és hülyének nevezte. Mintha bocsánatot kért volna, csak más szavakkal.

– Nézd – mutatta –, minden ujjamra kettő jut!

Tibor nézte Endre csontos, fehér kezét, s úgy érezte, hogy ő tényleg hülye. De Endre sajnos meg akarta vizsgáztalni barátját szerelmi csalódásában, s azt mondta, hogy képzelje el Etelkát, amikor reggel borzasan, gyűrött hálóingben – bűdös a szája, ragad a keze, csattog a papucs! – kimegy a vécére, s nyögve nyomja, s akkorát fingik, mint egy selyempincsi.

– Ilyenek mind – mondta Endi. – Megjátsszák a királykisasszonyt, de közben nekik is szar jön a seggükből.

Tibort annyira megrendítette ez a lecke, hogy nem is nagyon fogta fel az értelmét. Csak este emelkedett benne hatalmasan, mint tengerből kelő óriási fekete hullám, s a támadás olyan heves volt, hogy fel kellett állnia a vacsora mellől, hogy kimenjen az udvarra.

– Mi bajod van? – kérdezte az apja, aki utánament.

Hogyan is mondhatta volna meg, hogy levágatná a fejét, hiszen képtelen kiönteni belőle, mint egy pohárból, azt, amit Endi töltött belé. Haljon meg, de nem akarja egy pillanatig sem tovább látni azt a képet.

Nyilas Atilla

Egynyári jegyzetek

59

Hiszem, hogy elkerül halálom,
míg lányom bőrét inhalálom.

61

(Felejtsd el)

Ne felejtsd el, hogy honnan jöttél.
Ne felejtsd el, hogy hol vagy.
Ne felejtsd el, hogy hova indultál.
Ne felejtsd el, hogy ki vagy.

63

Az Ujjbáb család második legfiatalabb tagja,
az Unoka
keresi a második legidősebbet,
a Nagymamát:

„Hol a nagymamám?
Móci,
nem látod valahol a Nagymamát?”

A házikóban nincsen.
A kigyó mellett nincsen.
A bárányok közt nincsen.
A kis kosárban nincsen.

„Ott van!
Elbújt
az utazóágy sarkában.”
Te is unoka vagy, Móci,
neked is van nagymamád,
nem is egy!

Van a nógrádi nagyfi,
ő varrta a bárányos takarót,
és van a Bárányfejű,
ő az, aki holnap meglátogat minket,

jön sihuhuhu-vonattal,
hoz Danoninót,
elé megyünk majd tütü-autóval az állomás-
ra.

65

Móci úgy ad virágot a maminak,
hogy adja is, meg nem is.

Móci úgy ad pogácsát a nagyinak,
hogy adja is, meg nem is.

66

Te kérsz ebből?
Nem.
Egyáltalán?
Igen.

67

Minden esésed fáj a földnek.

68

Egy-két dologban biztos lehet,
akinek kényszerneurotikus a férje.

69

Ha csak egy hívő van is,
a hit meg van mentve.
És annak az egynek,
ha másnak nem,
hát nekem kell lennem.